

كلية الآداب

حوليات آداب عين شمس المجلد 52 (عدد أكتوبر – ديسمبر 2024)

<http://www.aafu.journals.ekb.eg>

(دورية علمية محكمة)

جامعة عين شمس

המציאות של היהודים באמריקה ביצירותיו הספרותיות של ראובן ואלנרוד.. הרומן "בין חומות ניו-יורק" כדוגמה.

מ. בידא עבאס עלי*

جامعة بغداد/ كلية اللغات/ قسم اللغة العبرية
hawkgolden707@gmail.com

תקציר:

ראובן ואלנרוד היה פרוזאיקון אשר ישב באמריקה, כתב בשפה העברית והיה גם חוקר מעורה ובקי בעולמן של הספרויות העברית והאמריקנית. מערכת זיקתו אל שתי הספרויות הללו היא מורכבת והיא נגזרת מהעובדה שלואלנרוד היתה זיקה הן לספרות העברית שנכתבה בארץ-ישראל, ספרות שאליה היה קשור מבחינה רוחנית, תרבותית ולאומית, והן אל הספרות העברית שנכתבה באמריקה. ואילו לצד זיקתו אל הספרות האמריקנית, שאותה הכיר היטב, אי אפשר להתעלם מהזיקה שיש ליצירתו אל הספרות היהודית-האמריקנית שנכתבה באנגלית, זו שבאותה עת (עד מלחמת העולם השנייה לערך) עסקה באינטנסיביות בהווייתם של הגירה ומהגרים. כיוצר ניצב איפוא אלנרוד בנקודת-מפגש של שתי ספרויות ושל שתי חטיבות-משנה בתוכן, ואליהן מקיימת יצירתו מערכת של זיקות וקשרים.

ואלנרוד נותן ביטוי עז לעירותו של הסופר העברי לסביבה האמריקאית, ברומאנים ובסיפורים. הוא מתאר חיי יהודים מכל הסוגים. אולם התיאורים שלו אינם לשם מוסר-השכל, אלא לשם אמנות ספרותית. אין הוא מברך ואין הוא מקלל, אין הוא משבח ואין הוא מגנה, אין הוא מהלל ואין הוא מהתל. גם הוא אמנם מוצאו ויניקתו במולדתו הישנה. מראה הוא על הצללים שביהדות אמריקה, אבל הוא מבליט גם את האורות, תפקידו אינו לחייב או לזכות כי אם לצייר את החיים כמו שהם. הקורא כבר יבחין בעצמו וישפוט מה טוב ומה רע. לפיכך נקראים סיפוריו של ואלנרוד, ארוכים וקצרים, בהתעניינות מרובה והנאה ספרותית אמיתית.

מילות מפתח: מציאות, היהודים, אמריקה, ואלנרוד, בין חומות ניו-יורק.

תאריך الاستلام: 2024/06/25

תאריך قبول البحث: 2024/07/22

תאריך النشر: 2024/12/30

חשיבות המחקר:

חשיבותו של המחקר הזה נובעת מהתמקדותו של ראובן ואלנרוד בנושא חייהם של המהגרים היהודים באמריקה, דרך רומנו המובהק "בין חומות ניו-יורק", ואיך הוא מבליט את תפקידו של המהגר בחברה החדשה.

מטרות המחקר:

1. לדעת את חיו ויצירותיו של ראובן ואלנרוד.
2. לדעת איך ואלנרוד משקיף את האור על חיי היהודים המהגרים באמריקה.
3. לשקפת האור על אופי יצירותיו של ואלנרוד, וביחוד אלה שמדברות על המהגרים היהודים באמריקה.
4. ההשוואה בין יצירותיו של ואלנרוד לבין יצירותיהם של שאר הסופרים היהודים שהתייחסו לנושא יהודי אמריקה.

שיטת המחקר:

שיטת המחקר היא אנליטית, השמשתי ביצירות שמדברות על נושא מיוחד. והניתוח שלי הוא אנליטיסמינטי, והסבה לכך אנו מטפלים בניתוח תמונות מסוימות שמחפשות בסמלים ורמזים וכוללות השראות למשך את מחשבתו של הקורא.

חומר ואובייקט:

בעבודת מחקר זו, שפכתי האור על נושא כל כך חשוב, שהוא ידיעת חייהם של המהגרים היהודים באמריקה, והשקפתי האור על הסביבה האמריקאית שחיו בה. ואיך ראובן ואלנרוד התייחסו למונחים שמטפלים בנושא חייהם של יהודי אמריקה. השתמשתי ברומנו המובהק של ראובן ואלנרוד "בין חומות ניו-יורק".

ראובן ואלנרוד, קורות חייו ויצירותיו:

ראובן ואלנרוד נולד ב- 2 בפברואר 1899 ברוסיה הלבנה. הוא קיבל שם חינוכו על ידי מורים יהודים מסורתיים. ב-1920 הגר לפלסטין בגל העלייה השלישית, ועבד בהרבה מקומות שם. אחר שנה ואלנרוד עזב את פלסטין, והגר לצרפת וב-1923 הגיע לארצות הברית, וחי שם עד מותו. ואלנרוד למד באוניברסיטת ניו-יורק ואחר כך למד הוא באוניברסיטת קולומביה, ואלנרוד התמקד בנושא הספרות העברית בסמינר התיאולוגי היהודי בניו-יורק (מ-1936) ובברוקלין קולג' (מ-1939). הוא נפטר בארצות הברית ב-1966 (<https://library.osu.edu/hebrew-lexicon>).

עיקר יצירתו הספרותית של ואלנרוד מרוכז בארבעה מספריו, שהופיעו כולם בישראל: קבצי הסיפורים *בדיוטה השלישית* (1938) ו*בין חומות ניו-יורק* (1952) והרומנים *כי פנה יום* (1946); הופיע גם באנגלית ב-1957 בתרגומו של המחבר בשם *Dusk in the Catskills* ו*באין דור* (1953). הנושא המרכזי

ביצירתו הוא חוויית המהגר היהודי בארצות הברית במחצית הראשונה של המאה העשרים. חלק מיצירותיו, בעיקר קובץ הסיפורים הראשון והרומן *באין דור*, עוקבות אחר המהגר הצעיר, התלוש ואובד הדרך בחוצות ניו-יורק, שזהותו השתבשה והוא הגיע למבוי סתום. יצירות אחרות, בעיקר קובץ הסיפורים השני והרומן *כי פנה* *DI'*, מעמידות במרכזן את דמות המהגר הוותיק, המבוגר, הספוג שורשיות יהודית וזיכרון יהודי. גיבור זה כואב את תהליכי ההתפוררות והניכור במשפחתו עם התרחבותו של פער הדורות בינו לבין בניו, הנטמעים ומתבססים במציאות האמריקנית. הדמויות ביצירותיו הן אנשים ממוצעים וחסרי ייחוד בולט, והם ממוקמים בהקשר חברתי ריאלי המעוצב בפירוט ניכר. (קיבקוב, יעקב: 1966: 86-87).

התמודדויותיהם עם החיים מתרחשות בזירת הקיום היומיומי ולא במישורים אידאיים מופשטים. תפיסת העולם המובלעת בסיפוריו גורסת כי האדם הוא יציר הנסיבות החברתיות והסביבתיות, ואלה קובעות את מהלכיו ומשפיעות על חיי הנפש שלו. עמדת המספר רוויה אמפתיה לדמויותיו, ודרכי התיאור הריאליסטיות שלו מאופקות ומעודנות גם כאשר הן מציגות אנשים במצבים קיצוניים של מצוקה.

(<https://benyehuda.org/author/920>)

המציאות של היהודים באמריקה ביצירותיו הספרותיות של ראובן ואלנרוד.. הרומן "בין חומות ניו-יורק"

כדוגמה.

מבוא:

יצירותיו של ואלנרוד מתחלקות בבירור לשתי חטיבות תימאטיות עיקריות:

א. חטיבת הסיפורים הראשונה כוללת בעיקר את סיפוריו המוקדמים של ואלנרוד, שנכתבו ונתפרסמו במרוצת שנות ה-30, והיא באה לידי ביטוי מובהק בקובץ הסיפורים הראשון שלו "בדיוטה השלישית". חטיבת הסיפורים השנייה כוללת בעיקרה סיפורים שנכתבו משלהי שנות ה-30 ואילך. סיפורים השייכים לחטיבה זו מהווים את עיקר הקובץ "בין חומות ניו-יורק". שני הרומאנים של ואלנרוד נחלקים בין שתי החטיבות התימאטיות: "כי פנה יום" שייך לחטיבה העוסקת במהגר המבוגר. אף כי מבחינה דיאכרונית רומאן זה נכתב בעיצומה, ולא בסופה, של התקופה שבה נכתבו סיפורי חטיבה זו, הרי גם אותו ניתן לראות כמעין סיכום, הרחבה והעמקה של סיפורי חטיבה זו. (קיבקוב: יעקב: 1988: 38-39).

ב. חטיבות תימאטיות עיקריות מופיעים ביצירתו של ואלנרוד בשני נושאים נוספים, שמקורם בביוגראפיה שלו, אך הם משניים בחשיבותם: בסיפורים אחדים משתקפים המציאות והחיים ברוסיה הלבנה, בעשור השני של המאה ה-20. סיפור אחד ויחיד עוסק בקורותיו ובדמותו של חלוץ בארץ-ישראל, בראשית שנות ה-20. (בריינין, ראובן: 1911: 123).

התימאטיקה של ואלנרוד קשורה קשר הדוק לפואטיקה שלו ונגזרת ממנה, כפי שנראה בהמשך, זוהי המרכזי בהקשר זה הוא, כמובן, ההגירה על כל השלכותיה. הקשר ברור וקונקרטי זה נותן אותותיו על כל מישורי הקיום של הדמות. כתוצאה מכך, לצד אלמנטים שהם ייחודיים וחד-פעמיים יש ביצירות גם אלמנטים בולטים המשייכים ומקשרים את החד-פעמי אל הממשות הריאלית המשמשת כרקע פעיל וכן אל יסודות אב-טיפוסיים בדמות המהגר וכפי שהמחבר רואה אותו. (פרייל, גבריאל: 1958: 57).

"נמוג החלום ועבר, עורבא פרח ולא צלי בן-חימץ ולא בית-היכל. אלא עיירה קטנה ובתים שפלי-גג ועקומי-חלון שוקעים וניפלים זה לכאן וזה לכך ותלויים על בלימה ועומדים". (ואלנרוד, ראובן: 1952: 26).

אשר לטיב כתיבתו של ואלנרוד ורוח יצירתו כבר הרחיבו עליהם אחרים את הדיבור, וזו מקצת לשונו של אחד מתופשי הביקורת: כל סיפוריו משרים היו בעלי רושם נעים בנושא מסוים. ואלנרוד התגורר מחברם כל ימיו הניו-יורקיים וקלט מילדותו את שאון הכרך, את תנועת האוטומובילים והרכבות ואת מרוצת הבהלה של העוברים ושבים הממהרים אל השאפים עם בוקר או, נחפזים אל בתיהם עם ערב, אין זאת כי הרשמים העזים והחריפים האלה טשטשו בקרבו את תמונת העבר. תנאים אלה כנראה השפיעו עליו השפעה מכריעה וכיוונו את יצירתו לצד הנגלה והקרוב, כלפי הריאליזם העירום של חיי הכרך האמריקאי, כי ואלנרוד ניחן מטבעו בכשרון של התרשמות מהירה, של תגובה ערה והסתכלות חריפה. דומה שיותר משהו רואה גופי דברים הוא חש בנשימתם, בתנועתם המהירה, ברטט הזעזועים שבהם. ואלנרוד ברוב סיפוריו אינו מזדקק למתמיד וקבוע. הוא כאילו נסחף בשטף התנועה, רודף אחרי ניצוצות בודדים ומצבי נפש חולפים. הכל תוסס אצלו, רץ, מתלהט. אמריקאיות של מהגרים, כלומר, של הללו, שנתערטלו מכל צורה עממית ומכל מסורת תרבותית. (מיקלישנסקי. י. ק: 1967: 145-146).

המהגר הצעיר באמריקה והוויית חיו

המהגר הצעיר באמריקה על שלל בעיותיו ובייחוד זרותו, ניכורו ותלישותו – כל אלה מהווים את המוקד התימאטי של רוב הסיפורים המוקדמים של ואלנרוד. מהגר זה נאבק עם בעיות הנגזרות מעצם ההגירה. בעיית הבעיות היא, כצפוי, העקירה מארץ-ההולדת והמעבר להווייתו הזרה והשונה של "העולם החדש", ובתוך כך מתעוררות גם בעיות הקשורות ליהדותו של הגיבור אך לצדן יש גם בעיות רבות שהן אוניברסליות לחלוטין והן נוגעות לכל מהגר באשר הוא מהגר. (שם: 147).

בין הבעיות הספציפיות של דמות זו אנו מוצאים את הקושי ליצור יחסים משמעיים עם נשים, תעסוקה בלתי הולמת או הבלטה, קושי במציאות תכלית או מטרה בחיים, עניינים של זהות יהודית ומהות הקשר אל היהדות. (קיבקוב, יעקב: שם: 40).

בעיותיו של המהגר הצעיר בסיפוריו אלה של ואלנרוד נובעות מצירוף של נסיבות אובייקטיביות קשות שלמהגר אין כל שליטה עליהן, ושל קווי אישיות ואופי המונעים ממנו לגבש לעצמו מטרה ברורה ולפעול להשגתה. גיבוריו של ואלנרוד, בין אם הם בורים ובין אם הם משכילים, אינם אינטלקטואלים. אחת מבעיותיהם החמורות היא שאין להם עמוד-שדרה ערכי או אידאי. ולפיכך הם נישאים עם כל רוח מצוייה בלא לתת לעצמם דין וחשבון על הכיוון והתכלית של הדרך שבה הם הולכים. (בן-אור: 1954: 223).

"ואל תתמהו, שכך דרכה של תורה: לומד אדם שתי הלכות היום. ובפרט שאין התורה מתקיימת אלא בכלי-חרס הירודים וכיוצא בזה כלים שנעשים מטפלות בהם". (ואלנרוד, ראובן: שם: 28).

הכרך ניו-יורק, שאליו מגיע המהגר ובו הוא נשאר, מאופיין אף הוא בסיפורים כיישות נוראה. שמות כמה מסיפוריו של ואלנרוד, כגון "בין חומות ניו-יורק", מעידים על תחושת האפסות והעליבות של האדם לנוכח גורדי השחקים האדירים, סאון התעבורה האינסופי, המון האדם. (בן-אור: שם: 224).

יש דמיון מהותי בין אופי ההווייה הניו-יורקית לבין אופיו של השאפ. הדמיון נובע מכך ששניהם מעוצבים כמהויות בלתי-אנושיות, שנהפכות לכעין גוף חי, שליט, רודה. מה הכרך רודה באנשים השוכנים בתוכו כך גם השאפ. הדמויות בסיפוריו של ואלנרוד נאלצות לחיות בכרך הזה ובו בזמן לעבוד בשאף, ועל כך אין תימה שהן כפופות לרודנות, ניזוקות ממנה, מתבלות ונשחקות בתוכה. (קיבקוב, יעקב: שם: 41).

הדמויות בסיפורים תולות תקוות רבות בהשכלה הגבוהה שירכשו. הנהייה לרכישת השכלה, שאפיינה את הצעירים היהודים באמריקה באותה עת, מאפיינת גם את גיבורי הסיפורים. אך כיוון שאין להם נחישות ולא מטרה ברורה או עמוד-שדרה אידאי-אין הן מצליחות להפיק תועלת מלימודיהן, לא תועלת חומרית ולא תועלת רוחנית-אינטלקטואלית. (בן-אור: שם: 224).

"והמעשים האלה לא גוזמה הם ולא סיפור בעמלא, אלא מעשים שהיו והרי הם כתובים בפנקס הקהל וקבועים לדורות לזכר עולם הרבני המופלא הנגיד והקצין המפורסם". (ואלנרוד: שם: 21).

תלישותן של הדמויות באה איפוא לידי ביטוי ברבדים רבים ושונים: הדמות אינה מוצאת את מקומה בעבודה, שכן העבודה בשאפ אינה הולמת את כישוריה. מאידך גיסא, אין לדמות נחת ותועלת מלימודיה הגבוהים. הדמויות הן בודדות, ללא חברים של ממש, אין הן מצליחות להקים לעצמן תא-משפחתי וקשריהם הרומנאטיים עלובים או עקרים. אין להם זהות לאומית ברורה ואין להם כלל זהות ערכית-אידאית. (חלו, ג'אסם, חוסין, ח'אלד: 2016: 23).

אחת מבעיותיו של המהגר היהודי הצעיר בסיפורים אלה היא חוסר יכולתו להיות חלק אינטגרלי מהעולם האמריקני. אין הוא פרגמאטי כפי שתובעת ההווייה האמריקנית, וקשה לו להתאקלם באווירה התחרותית וההשגית שבה מצליחים בעיקר החזקים ובעלי היוזמה והאמביציה. כל התכונות הללו של המהגר הצעיר באות לידי ביטוי מובהק ברומן "בין חומות ניו-יורק", רומאן שבו מנסה ואלנרוד להעמיד דמות טיפוסית וייצוגית של מהגר יהודי באמריקה. (מיקלישנסקי. י. ק: שם: 147).

הסיפורים העוסקים בדמות המהגר הם על-פי-הרוב סיפוריו היותר מאוחרים של ואלנרוד, והם תופסים מקום מרכזי בקובץ "בין חומות ניו-יורק", שיש לו חשיבות עליונה בהצגת דיוקן המהגר המבוגר באמריקה. גיבורו של הסיפור הזה כבר אינו תלוש. הוא שוהה באמריקה פרק-זמן ניכר ביותר, הוא התבסס מבחינה כללית, ובמרוצת הזמן הסתגל לארץ ולהוויית החיים שבה. אשר על כן הבעיות הטורדות את מנוחתם אינן בעיות של התאקלמות. (אבנרי, שרגא: 1958: 27).

"מה יש לך ?

–אין לי כלום ! רק אני רוצה לעלות לארץ אבותי, ארץ החלב ודבש.

–ומי לי כאן ? (ואלנרוד: שם: 24).

הפער הגדול המפריד בין ההורים לבניהם משמש כמוטיב מרכזי ברבים מן הסיפורים. פער זה הוא מהותי וחשיבותי בחייו של הגיבור רבה מאד. בזיעת אפיו ובקשיים רבים הצליח המהגר להכות שורש באמריקה, להתבסס ולהקים תא-משפחתי משלו, ואשר על כן ההצלחה או הכשלון של המסגרת המשפחתית שבה הוא חי חשובים לו מבחינה הכרתית ורגשית גם יחד. למעשה זהו כל עולמו ובכך תלויים כל חייו. בעיקרו של דבר זהו פער שבין דור המהגרים, ששבע קשיים ותלאות ומאבקי-קיום, לבין דור הבנים, שנולד כבר באמריקה וגדל על ברכי תרבות השפע בעולם החדש. דור המהגרים חי עתה חיים טיפוסיים לבן המעמד הבינוני, דור הבנים הוא דור של אינטלקטואלים, תלמידי-אוניברסיטאות, שלא נאלצו מעולם ללחום את מלחמת הקיום. השוני הזה שבהוויית החיים של שני הדורות גורם לשוני בערכים המניעים אותם. (דייוויס, משה: 1947: 134-135).

"לא בתפילות הכבוק של הארץ. הרואה אתה פרח מודה לכך, האם זה נכון ? אם אתה רוצה ויש לך

הפעולה, צריך לדבר על כל מה שאמרתי בשביל הישוב בניו-יורק". (ואלנרוד: שם: 24).

בין ההורים לבניהם שורר בסיפורים קונפליקט עז. בקונפליקט זה ניצבים בדרך כלל האב והאם בצוותא, שכם אחד, כנגד בניהם ובנותיהם, כלותיהם וחתניהם, משמע, בפירוש דור אחד כנגד דור שני. העימות בין שני הדורות פעמים הוא גלוי וחזיתי ופעמים הוא עקיף ומעודן יותר, אך לעולם הוא קיום ועומד, ועל-פי-הרוב אין לו

פתרון, שכן הפער שבין הדורות אינו ניתן לגישור. התפוררות המשפחה מדגישה ומבליטה את הריקנות שבנפשו של המהגר, את החסר הרוחני והתרבותי שבחייו. (דיווים, משה: שם: 135).

הנה כי כן, ניכר כי בעקבות המעבר מחטיבת סיפורים אחת לשנייה משתנה מצב התשתית של הסיפורים. ובעוד שבחטיבה הראשונה מצוי במוקד נסיונו של אדם להשתלב, להתאקלם, לעלות בסולם – וזהו גם יסוד מרכזי המארגן את היצירות מבחינת הקומפוזיציה – הרי בחטיבת הסיפורים האחרת כל רצונה של הדמות הוא לשמור על מה שהשיגה בזיעת אפה: בית-העסק ובעיקר ההרמוניה המשפחתית. (פרייל, גבריאלי: שם: 61).

היקף המציאות שאותה מתאר ואלנרוד

ראינו לעיל כי ואלנרוד עוסק בשני תחומי מציאות מוגדרים ותחומים (החופפים באופן כללי את נסיון חיים שלו עצמו) ומהם כמעט אין הוא חורג. ניתן איפוא לומר שואלנרוד מצמצם במיגזרי-מציאות חלקיים. הוא עוסק אמנם במיספר בעיות חשובות וקריטיות ביותר, אך עובדה זו אינה מבלטת את בעיות חשובות וקריטיות ביותר, אך עובדה זו אינה מבלטת את היותן רק חלק של ההווייה היהודית-האמריקנית ואין זה נסיון להתבוננות כוללת ומקיפה. תופעה זו באה לידי ביטוי ברור ברומן "בין חומות ניו-יורק", המבקש במוצהר לעצב מצב של מהגר טיפוסי לאחר מלחמת העולם הראשונה, אך הלכה למעשה הוא מציג דמות ומצב שאינם מייצגים את הכלל אלא באופן חלקי. (שם: 62 – 63).

דבר זה בולט בהשוואה לרומאנים עבריים פאנורמיים, זוהי איפוא תימאטיקה של אמת חלקית, המשקפת חלק מההווייה היהודית-האמריקנית ולא את כל מכלול ההווייה. תופעה זו בולטת הן בסיפורים הקצרים והן בשאר הסיפורים, אף כי הרומן "בין חומות ניו-יורק" הוא בבחינת יוצא דופן ונעשה בו נסיון רציני ומוצלח להרחיב את היקף הראייה. (בריינין, ראובן: שם: 126).

"על-ידי שכך תורה הרבה הרביץ וכך עסק כל ימיו בחפצי שמים, סוף נעשתה פרלה למדן גמור, בקיאה ומנוסה וכמעין המתגבר ונחל נובע. הוא מלמד את הילדים שחיו בניו-יורק את כל תחומי התרבות". (ואלנרוד: שם: 24).

החלקיות נובעת גם מכך שואלנרוד מתמקד בעיקר בתחומים מאטריאליסטיים, ארציים ויומיומיים, או תחומים קיומיים במובהק, ומתייחס פחות לבעיות רוחניות, תרבותיות ואידאיות שנוצרו בעקבות המעבר מתרבות אחת לאחרת. (וכאן המקום להעיר שקיים פער רב ביותר בין עולמו הרוחני-התרבותי המורכב והעשיר של ואלנרוד-כפי שהוא בא לידי ביטוי במאמריו ובמסותיו-לבין עולמן הרוחני של הדמויות בסיפוריו. עולם רוחני עשיר זה מתרמז במידת-מה ברומנו "בין חומות ניו-יורק", אך בעיקרו של דבר הפרוזה של ואלנרוד אינה מלמדת על כלל עולמו הרוחני, התרבותי והספרותי). (בריינין: שם: 127).

ניכר כי ואלנרוד כותב רק על מה שידוע לו ואין הוא מנסה לחדור למיגזרי-מציאות שאינם מוכרים לו או שהם זרים לו ברוחם. הצגת המציאות כמות שהיא היא אבן-יסוד בתימאטיקה זו כמו גם המגמה לעסוק בדברים שנראים למחבר מהותיים ועקרוניים במצבו הכללי ובעולמו הפרטי של המהגר. (פרייל, גבריאל: שם: 63).

"יוחנן ישב עם אחותו בניו-יורק, והיו מחלוצי העיר הזאת היהודים, אולי הם מראשוני התושבים היהודים שם. החיים בעיר בעלת הרעש היו קשים, וצריך ליוחנן להיות בעל תפקיד". (ואלנרוד: שם: 25).

לעיסוקו של ואלנרוד בשני עניינים מרכיבים ובשני סוגי דמויות יש כמובן הסבר היסטורי, המעיד אף הוא על כך שואלנרוד משקף את המציאות כהווייתה. ואלנרוד מספר ביצירותיו על המהגר שהגיע לאמריקה בשנות העשרים, בשלהי תקופת ההגירה הגדולה, משמע הוא מספר על תקופה מאוחרת יחסית במציאות היהודית-האמריקנית. מציאות מאוחרת זו היתה מצוייה בתהליך של שינויים דינאמיים ביותר. ואכן ביצירתו של ואלנרוד משתקפת הטרוספורמאציה הכלכלית-המעמדית-החברתית שחלה בחייו ובמצבו של המהגר היהודי. (פרייל, גבריאל: שם: 65).

כך ניתן להבין כיצד בתוך כעשרים שנה, בין השנים 1930-1950, שהן שנות כתיבתו העיקריות והחשובות, חל שינוי מהותי בנושאי כתיבתו. במקרה שלפנינו, גם הביוגרפיה הפרטית של ואלנרוד משקפת את השינויים הדינאמיים שחלו במצבו של המהגר היהודי (הוא עצמו עבר את התהליך של עבודה בשאפ, לימודים, עד היותו לפרופיסור באוניברסיטה), ועובדה זו מסבירה אף היא את השינוי התימאטי. בין כך ובין כך, עובדת-יסוד אחת אינה משתנה בכל סיפוריו: בכל הסיפורים הנימה שבה מוצגים הדברים היא אלגית, נימה של השלמה עם הבעיות והמצוקות ללא ביקורת או מחאה. (אובסי:י:1952: 88).

"הוא ראה את אהבתו, ובעקבות זאת הם שוחחו על החיים בניו-יורק, והקשים שבעיר הזאת. החלום שלו הוא: איך תהיה הפריחה שלו ממצב הזה. פריחתו תהיה כלפי המזרח, וביחוד לארץ-ישראל, הארץ היעודה". (ואלנרוד: שם: 25).

העיסוק של ואלנרוד בדמויות ממוצעות שמעשיהן ממוצעים וכמעט לעולם לא חריגים, נגזרת מן הפואטיקה הריאליסטית המרונסת. ואלנרוד אינו מעלה את דמויותיו למרומי הצלחה כלכלית או מורידן לתחתיות של כשלון רוחני, כפי שעושה זאת קאהאן ב"עלייתו של דוד לוינסקי". וכן אין הוא נוקט תימאטיקה נאטורליסטית כשם שעושה הנרי רות ב"קרא לכך שינה". גם הדילמות והפתרונות לסיטואציות השונות אינן קיצוניות כביצירותיהם של הסופרים היהודים-האמריקנים הבולטים בשנות ה-30, כגון לוידוויג לואיסון, דניאל פוקס. אין עולמות רוחניים ומטאפיזיים נוסח שמעון הלקין ב"עד משבר" ולא התבוננות פילוסופית נוסח סקלר. ואלנרוד, בדרכי

העיצוב כבתימאטיקה, נאמן לגישה ריאליסטית מאופקת, מרוסנת, התוחמת לעצמה מספר תחומי קיום מוגדרים ובתוכם היא פועלת. (חילו, ג'אסם, חוסיין, ח'אלד: שם: 24).

הצטמצמות תימאטית זו גורמת לכך שלמעשה חושפים סיפורי ואלנרוד דק פן אחד, חלקי, של מציאות חייו של המהגר היהודי באמריקה. ואלנרוד על-פי-רוב אינו עוסק בפן הרוחני-הערכי-האידיאלי שבחיי המהגר ובבעיות המיזוג (או בסתירה ובניגוד) שבין ההוויה "היהודית" וההוויה "המזרח-אירופית" לבין ההוויה "האמריקנית". לגבי דידו, העלייה הכלכלית והחברתית היא על-פי-רוב חזות הכל והיא בגדר מימוש של "החלום האמריקני", בלא שיעיבו על כך בעיות רוחניות וערכיות כלשהן. ולכן לא ייפלג שלגבי חלק ניכר מהדמויות בסיפוריו היהדות כמהות איננה עניין בר-חשיבות, ועובדה שאחד מגיבוריו הייצוגיים של הקובץ "בדיוטה השלישית" אינו יהודי כלל. ואלנרוד אינו עוסק איפוא בבעיות של סינתיזה או ניגודים בין התרבויות (כפי שעושים זאת, למשל, קאהאן ולואיסון באנגלית: וכן סקלר, גרוסמאן-אבינועם, ואייזיקס בעברית), אין הוא מבקש לתת תשובות לבעיות מעין אלו או להציג מודל רצוי לקיום היהודי באמריקה או לקיום היהודי בכלל. (קבוקוב: יעקב: 1966: שם: 76-77).

"הנה יבוא הקיץ ויביא את החמסינים, את הקדחת ואת מחלות העיניים. ולא זה העיקר. הארץ אין בה חברים ושכינים. זאת היא ניו-יורק". (ואלנרוד: שם: 67).

דוגמא טיפוסית לסיפור שמדבר על חיי היהודים באמריקה הוא הרומן "בין חומות ניו-יורק". אחת הדמויות המרכזיות ברומן הזה, היא היהודי התלוש, הנכשל, והדמות השנית היא הגיבור המצליח-שתי הדמויות האלה גם יחד נטולות מימד רוחני וערכי. אחד הגיבורים מצליח מבחינה מעמדית וכלכלית ועל הצלחתו לא מעיב עגן קל שבקלים. כשלוננו של הגיבור האחר אף הוא כשלון ארצי ולא רוחני. משמע, תקפידם של הגיבורים שלמעלה, למעשה הוא רק רובד חלקי של מצב המהגר היהודי בהוויה האמריקנית. יתר על כן, המהגר מצהיר מפורשות על חוסר המימד הרוחני-הערכי-האידיאלי בחיי הדמויות, והוא אף טוען שזה המצב הטיפוסי של המהגר היהודי הצעיר שהגיע לאמריקה לאחר מלחמת העולם הראשונה. (אבנרי, שרגא: שם: 34-35).

באופן כללי, הגיבור מייצג נאמנה את רוב גיבורי הסיפורים של ואלנרוד, שאף הם שקועים עד צוואר בבעיות היומיום המעיקות. בכל הסיפורים הללו אין ואלנרוד מתייחס לבעיות רחבות וכוללות של הקיום היהודי באמריקה. ההצלחה המעמדית, החומרית, המשפחתית, או ההצלחה בתחום הרומאנטי- כל אלה בצירופיהם השונים נתפסים בסיפורים בהצלחה רבתי, ומי ששפר עליו חלקו מגיע לכך. (בן-עזרה, עקיבא: 1947: 58).

"אני מתגעגע לצפת וירושלים ויפו, אני מתגעגע לשכנות הצרות, לעברית ושיר התקווה. את יודעת מה היא ירושלים ביחס לי. ירושלים היא כמו ניו-יורק". (ואלנרוד: שם: 66).

לעומת זאת, שונים פני הדברים בכמה מסיפורי ואלנרוד, הגיבורים הם דמויות ארציות מאד וגם הוא כמה להרמוניה משפחתית, לאהבה, לבטחון כלכלי, ומבחינה זו אין הוא שונה בהרבה מדמויות אחרות בסיפורי

ואלנרוד. מצד שני, מוצג ואלנרוד מעין מודל רצוי לקיום היהודי באמריקה. הגיבור נוטש את החיים האורבאניים ועוקר לאיזור כפרי (הרי הקטסקיל) שבו החיים "אנושיים" יותר ומנוכרים פחות. כאן הוא מבקש להכות שורש ולהידמות לשכניו האמריקניים מדורי דורות, שהם אנשים שורשיים, אמינים, ישרים, נוטחים בעצמם וקשורים קשר עז למקומם שבו הם חיים. (אובסי:י: שם: 99).

באופן בוטה וניגודי מציג כאן ואלנרוד ניוון מוסרי ואנושי של הנופשים היהודיים שבאו מן הכרך-לעומת יושר, אמינות, אמונה ועוצמה מוסרית של חושבי המקום האמריקנים ושל הגיבור עצמו. זהו איפוא מודל אנושי ומוסרי, אנטי-אורבאני. אלא שרומנו "בין חומות ניו-יורק" הוא בגדר יוצא מן הכלל ביצירתו של ואלנרוד, שכן בספוריו האחרים ואלנרוד אינו מציג מודלים כלשהם או פתרונות אפשריים החורגים מרצונותיו של אדם להצליח מבחינה כלכלית וחברתית או משפחתית. (בן-עזרא: עקיבא: שם: 60).

"היהודים בניו-יורק חיו תחת לחץ גדול, וביחוד אלה שבאו ממדינות מזרח אירופה, בשל השפה והמצב הכלכלי הקשה". (ואלנרוד: שם: 67).

פואטיקה ודרכי עיצוב

התופעה הדומיננטית בריאליזם של ואלנרוד הוא העיסוק באדם על רקע התנאים הסביבתיים והנסיבתיים שבהם הוא מצוי. תנאים אלה משפיעים על מצבו ועל עולמו הפנימי של האדם, והריאליזם של ואלנרוד חושף עולם רוחני ונפשי זה ואת הבעיות, המצוקות והמשברים המאפיינים אותו. את ההווייה הסביבתית והנסיבית אין ואלנרוד מציג במפרט אלא על-פי-הרוב באופן מינימאלי (המינימום ההכרחי). אין לו אלנרוד כל עניין לתאר הווי לשמו. (תורכי, ג'ומעה: 2020: 305).

הנתונים החברתיים הקונקרטיים והמציאות כמות שהיא הם המשפיעים על בחירת הדמויות ומבני העלילות. הדמויות הן אפורות ומוכרות, בעלות תווי הכר אינדיבידואליים אך בו בזמן מייצגות במובהק את הנתונים החברתיים וכן בעיות קולקטיביות מוגדרות. רוב הדמויות שייכות בבירור למצאי החברתי של התקופה ומשתקפים בהן אפיונים קולקטיביים של דור המהגרים. ועם זאת, בו בזמן הדמויות מעוצבות כאינדיבידואליות וכחד-פעמיות, כיאה ליצירות פרוזה המבקשות לספר סיפור של אדם, סיפור ייחודי וחד-פעמי. (אבנרי, שרגא: שם: 41).

"מאז אם ראה אותי טרוד ומצר, מיד ממצמץ בי ומביט בפנים שוחקות ואומר: -זכור לך, היליה, הילולא שעשינו ? הילולא נאה ! ראוי היה להם לבריות שיובאו מארבע פינות העולם לראות הענין הזה !" (ואלנרוד: שם: 69).

המגמה הריאליסטית כפי שהוצגה לעיל מעוצבת על-ידי ואלנרוד באופן שמעניק ליצירות איכויות מיוחדות. גישתו הפואטית של ואלנרוד אינה מתאפיינת על-ידי נורמות של מלאות-תיאור שווקא, אלא על-ידי נאמנות

לתווי היסוד של הממשות הריאלית. את הפואטיקה של ואלנרוד ניתן לכנות, בעקבות הבלשן רומאן ואקובסון, "הפואטיקה של המתקבל על הדעת". פואטיקה זו, המכונה גם "הפואטיקה של המסתבר", צמודה בטבורה למציאות הריאלית: היא נאמנה לפרופרציות הטבעיות של המציאות ואינה דוגלת בשינויין ובוודאי שלא בעיוותן. לפיכך, העולם ביצירות אלה אינו יוצא מגדרו, הדמויות פועלות והאירועים מתרחשים במסגרת מערכת הנורמות, הערכים והחוקים השוררים במציאות הממשית. (בן-אור, אהרון: שם: 227).

ייחודו של ואלנרוד ואיכויות יצירתו נובעים מהעובדה שהוא נוקט תפיסה פואטית זו בקפדנות ובחומרה, ומהעובדה שהפואטיקה שלו היא ממותנת מאד, מאופקת, מאוזנת ומתרחקת מקיצוניות-וזאת בעוד תכני היצירות הם חושפניים ולעולם הם מציגים בעיות מהותיות או משברים קשים בחיי המהגרים.

דרכו הספרותית של ואלנרוד מסתמנים בה שני תחומים מסויימים כנגד שתי תקופות חיים ונסיון. בתחומי הראשון אנו רואים אותו כשהוא תוהה ומגשש, תופס רק רקעי חיים ונוטה לאינדיבידואליזם קיצוני ורגשנות מינית. פרי תקופת העולמים והשפעות-חוץ. ואולם גם בסיפוריו מן הסוג הראשון יש גילוי ספרותי חשוב, נתפסה בהם פינת חיים שלא הווארה עדיין כל צורכה בסיפור העברי-אמריקאי. (מיקלישנסקי. י. ק: שם: 146).

" אבא.. הוא היה אדם מיוחד. עד היום מספרים במקומנו זרכיו והנהגותיו, ענינים שונים ומשונים. כך מספרים. מעשה בשתי זקנות צדקניות". (ואלנרוד: שם: 70).

ואלנרוד גילה את עולם נפשם של צעירינו בני דור ראשון ושני להגירה. אמנם קדם בזה שמעון האלקין. אך לא הרי הצעירים של זה כהללו של זה. וההבדל מקורו בשורשי היניקה של שני הסופרים האלה. הוא עדיין שרוי בעולם של הרגשות וחוויות דתיות-מסתוריות, וכל יצירתו יונקת בעיקר ממקורות העבר. ולפיכך גם גיבוריו, עם כל התרחקותם ממקורות אלו, עדיין מפעמים בקרבם, פעמים שלא בידיעתם. (<https://benyehuda.org/author>) הדי זיכרון וגעגועים ותביעות סתומות שבלב, המהווים קרע בנפשם ואוצלים לסבל חייהם ולנפתולי גורלם מין יופי טראגי. לכאורה בדבר היצירות שלו, ולפי מבקרים מעטים, אולי ואלנרוד ניתק את הקשרים עם הדברים שמתייחסים עם העבר, וכולו נתון לחולף ולמתהווה בלבד. הוא ניגש אל הצעירים מבחינה הגרית-אמריקאית בעיקר, וגיבוריו הם מסוגם של אלו שבתוך תהליך ההסתגלות נתרקנו מכל ערכי ירושה ושחררו עצמם מקשרי היחסים הישנים בטרם יספיקו להתמלא תוכן חדש ולארוג קשרי סביבה ושייכות אחרים. (מיקלישנסקי. י. ק: שם: 148).

"היה הדבר בבית המדרש, לאחר שעת-הצהרים, ואיש אין עמנו, אלא אנו שנינו בלבד. אבא היה שרוי באותו יום בתענית, כדרכו. בתחילה, תשערו לכם, התביישתי ולא יכולתי להניח". (ואלנרוד: שם: 68).

בעזובת נפשו זו הם ניזורים מתעתועי מחשבה ודמיון ונתונים משחק לנפתולי יצרים ומאווי גרויים. ואלנרוד חשף את הקאפריסיות שבהלך-רוחם, את העראיות שבחיים אלה שהועמדו על נקודה מצומצמת זו של אמציונליות נפרדה, המגיעה לפעמים לכדי מיניות נפסדת וחולנית. אך יחד עם זה שפך עליהם גם מן החן זמן היופי הנוגה המלווים תמיד את אסירי האהבה והתאוה ברגעי אושרם וכשלונם. (אבנרי, שרגא: שם: 45).

אכן יש תבלין מיוחד בסיפוריו של ואלנרוד ושמו פשטות, פשטות אנושית האוצלת על הגיבור ועל העלילה, למרות הצביון הלוקאלי, מעין רוח כל-עולמית. ובבואה של אדם באשר הוא אדם. ובזכותה של אוניברסאליות זו דומה שכתבי ואלנרוד, כלומר המשובחים שבהם, הם אולי היחידים מתוך הבלטריסטיקה העברית באמריקה המתבקשים להיות מתורגמים לשפות אחרות. שבה זה לאו מלתא זוטרתא היא. (בן-עזרא, עקיבא: שם: 63).

"נכון, קומץ אנשים אני פה, אבל אני החלוץ וכל המחנה הגדול, בוא בעקבותינו, רק סוללי דרך הנני, אני יוחנן !". (ואלנרוד: שם: 69).

תרומה חשובה תרם ואלנרוד גם לביקורת ספרותית ברומנו "בין חומות ניו-יורק". אם כי הנושאים וענייניהם הספרותיים והחברתיים כולם אמריקאיים הרי בכמה עמודים של החיבור הזה נשתלב גם יסודות יהודיים, שכן לתוך ההווי האמריקאי גופו נשתלבו בעשרות השנים האחרונים ערכי יהדות שונים, והם משתקפים בספרותו של העולם החדש והרכבו הסוציולוגי. והנה לדוגמה הגיונות מספר בנידון זה מתוך "פתח דבר" לרומן שלמעלה. (מיקלישנסקי. י. ק: שם: 147).

לכאורה מתפרסמים באנגלית סיפורים ורומאנים רבים על חיי היהודים באמריקה. אולם לכשתבקש דבר קיים בין אלה לא תמצאהו. אין סופר שיספר לנו על מיליוני היהודים באמריקה, חייהם וחלומותיהם. היו סופרים אחדים שסיפרו על חיי המהגרים היהודים בראשית בואם, יש כמה ספרים המתארים פה ושם פינה נידחת של חיי היהודים באמריקה, אולם הדברים נשארו מצומצמים ללא הדים. מדבריהם אנו ידועים רק אי אילו אפיזודות ואין ללמד מהן על השאר. (אבנרי, שרגא: שם: 53).

"כן..אולם אבא פתח בזמר של ריקוד ודחק עלי. בעל-כרחי עקרתי עצמי והייתי מתנועע אילך ואילך ועומד עמידות כגולם, קמעה-קמעה טען לבי את דגלי ונתחמסתי, והייתי משגר רגלים, מרקד ופורח". (ואלנרוד: שם: 70).

כשמנדלי סיפר על חיי גיבוריו, וכששלום עליכם סיפר על מנחם מנדל ועל טוביה ועל בנותיו של טוביה, הדברים נעשו סמלים ליהודים באשר הם שם וכל קורא ראה את עצמו בחיים המתוארים. וכאן אין אנו רואים אלא פינות מותחמות. במקום התפשטות הסמל הולכים הדברים ומתכווצים. וסוף דבר הוא שנעימים הדברים

לקריאה. אולם אחריגמרך לקרוא הנך שוכח מייד את הכול, כי לא הכו הדברים גלים בלבך. (דייוויס, משה: שם: 138).

מאיך, בשביל הקורא הלוועזי התאב להכיר את שבילי היצירה העברית כתב ואלנרוד באנגלית, בתחום המסה יש לציין את רומנו של ואלנרוד "בין חומות ניו-יורק", פרקי מסע למלאות שישים שנה לראובן ואלנרוד סוכמה תרומתו לספרות הדור. ואלנרוד מתאר את המהגר היהודי שבא לאמריקה ואת השינויים שחלו בו במשך שניים שלושה דורות, פשיטת צורה ולבישת צורה, הינתקות ממסורת העיירה והצטרפות למסורת הכרך, נשילת הערכים הישנים והמרתם בערכים חדשים, ולא ערכים הראיים לשמם, אלא הרגלים חיצוניים. (בריינין, ראובן: שם: 129).

"ושוב מעשה באנשי חברה-קדישא שהיו בסעודה הגדולה, וכיון שטרחו ואכלו כמלוא עיניהם ונתיגעו". (ואלנרוד: שם: 72).

זוהי יצירתו של ואלנרוד מבחינתה הסוציולוגית. היסוד העיקרי ביצירה זו היא הפער שבין הדורות, בין אבות לבנים. מלחמת אבות ובנים, היא חזיון רגיל בחיים ושכיח בסיפורת. בעצם עומדת הסיפורת על בסיס המלחמה, מלחמת האדם על נפשו ועם נפשו, מלחמתו עם החברה ועם הסביבה, מלחמתו עם הרגלי החיים המגובשים והמקובלים העומדים בדרכו כמכשול להתקדמותו. הסיפורת שלנו בימי ההשכלה היתה מוקדשת כמעט כולה למאבקים אלו. (מיקלישנסקי. י. ק: שם: 148).

ואלנרוד אינו עוסק בתיאורים סוציולוגיים, כי אם בעיקר בלבטי הנפשות, במלחמות שבין אדם לנפשו ובין אדם לחבריו. באספקלריה הזאת של יצירות ואלנרוד נראה העולם קטן ביותר, אפור ביותר, שפל ביותר. (בריינין, ראובן: שם: 131).

הטכניקה של ואלנרוד מופלאת היא. עמוד, שניים או שלושה וקטנותו של האדם בולטת. ואלנרוד משיג את מטרתו באמצעים מועטים ופשוטים. לאחר קריאה אין לך שאלות או תמיהות על המתואר. וכן גם לשוננו. אין בה מן השגב של ימי המליצה התנ"כית. ואין בה מן החומרה והנוקשות של הסבא מנדלי ונכדיו. ואף לא מן ההברקה של עגנון והזו. (בן-עזרא, עקיבא: שם: 65).

"הפלישו ראשיהם לאחוריהם וישבו להם מרושלים, אבריהם כבדים ואין נשמעים להם, כרסם גסה כעיסה שתפחה". (ואלנרוד: שם: 73).

גם לא מן החידושים של ה"משמרת הצעירה". עדיין מקום אצלו, מקום ולא אתר, גיבורו, שולח מכתב ואינו משגר איגרת ועושה מעשה ואינו מבצעו. פשטות הסגנון או פשטות העניין. הלבוש והתוכן נאחד הם. לא כל הסיפורים שווים בערכם. מהם סיפורים כמו "בין חומות ניו-יורק" שהוא יצירה מאירה, וצפוי לו אורך ימים, לפי

שהוא מתאר פני דורות. ויש סיפורים ורומנים, המגלים רק רגע קטן מן החיים. אבל יצירה זו בכללה מפחידה.
(מיקלישנסקי. י. ק: שם: 149).

בציור היינו בדורות האחרונים לא הגיע ואלנרוד אל סוף המעגל. הוא ירד מן "הדיוטה השלישית" והשיג את הבית המרווח והנאה שברחוב. עדיין לא הגיע לשדרת הגיבור, ובוואי לא אל שאר הדמויות. אפשר שלא תיארם, משום שהוא מספר רק את הידוע לו מקרוב. אבל אגיד ולא אכחד, שמתירא אני מפני נגיעתו בשלבים הגבוהים יותר. אם יתאר גם את אלה אולי יתגבר הערפל עוד יותר בעולמנו ויגדל הכאב עוד יותר בלבנו. (אבנרי, שרגא: שם: 51).

ואלנרוד, הביא יסודות מקוריים לתוך הספרות העברית בימינו. חיבוריו הסיפוריים אינם בדיוק מה שקוראים את רוב יצירותיו. בתוכנן המהותי של יצירותיו בנויות הן על מאורעות מן המציאות וסביב מן המציאות, הם רומנים וסיפורים היסטוריים-ביאוגרפיים. במידה-מה. דומה אצלנו המחבר בספרות העברית לאנדרי מורוא בספרות הצרפתית ואמיל לודוויג בספרות הגרמנית. הוא יבחר לו דמות היסטורית מן העבר היהודי, הרחוק מן הקרוב, הולך וחקר עד תוך תוכה את תקופתה וסביבתה, ומן החומר ההילולי הנאסף הוא יפסול בחרט סופר סיפור ארוך, או קצר, שיכיל, כמובן, גם מידה הגונה של דמיון. (בריינין, ראובן: שם: 133).

"ר' זונדלה לא סמך על הנס, אלא היה מביא עמו אדם מבית-המדרש ועוד אדם אהג או שנים שנתלוו עמו בדרך, וזולת זה נמצאו מומחים שידעו לשער את השעות". (ואלנרוד: שם: 77).

החיבור עשוי ובנוי כתבניתו של סיפור דמיוני-אמנותי, אבל יתרונו על זה האחרון שלנגד הקורא עוברים אישים, שאמנם היו ופעלו, ואירועים, שאירעו. המחבר הנהומטבעו שקדן גדול, שאינו רוצה להטעות לא את עצמו ולא את הקורא. את החומר התעודתי ליצירותיו הסיפוריות יחקור וידרוש בחריצות יתירה עד שהעניין יתברר ויתלבן לכל פרטיו וכוונותיו. יש לו לואלנרוד הכישרון להעביר את עצמו ולהיות כולו באותם הדורות ובאותה הסביבה בהם הוא עוסק. כל היוצא מתחת קולמוסו, טבוע עליו חותם של בגרות, של כנות המחשבה והרגש ושל חיים פנימיים עשירים. מתוך גרונותיהם של גיבורי ואלנרוד מדבר אלינו העבר ומתוך תיאוריו משקיפה עלינו ההיסטוריה. (בן-אור, אהרון: שם: 229).

כשאתה קורא, למשל, את "בין חומות ניו-יורק" לואלנרוד, הנך רואה את עצמך במחיצתם לא רק של גיבורי הרומן, אלא בכלל של ההווי היהודי והלא-יהודי של אותם הימים לכל פרטי חייהם. סתם היסטוריון אין בכוחו ולא בתפקידו למסור תמונה כל-כך חייה ואינטימית של העבר. אמנם המחבר מוסיף, כאמור, דברים משלו, מדמיונו וחזונו, אבל אין הם משנים ממטבע העובדות ההיסטוריות, כי אם להיפך, עוד מטיבים הם להבליטן.
(בריינין, ראובן: שם: 133).

"כלל גדול יוחנן, שתהא הסעודה נאה במאכל, וכלל גדול מזה שתהא נאה בחבורה. סערת רוחו של יוחנן הולכת וגוברת. מכעס, פתאום מתחילים פניו לרעוד בכל שריריהם, והבל נשימתו ניתלה שוב בחלל הקר". (ואלנרוד: שם: 73).

בין כה וכה מתוך זיווגן של תעודות היסטוריות, הסתכלות אמנותית ושפת יצירתית הלכו ונתחברו משך ימי שבתו של ואלנרוד בארצות הברית, זה אחד הרומנים הבאים "בין חומות ניו-יורק", שהיה רומן כל כך חשוב ומובהק בין יצירותיו של ואלנרוד. כאמור, ב"בין חומות ניו-יורק" הציור מרובה על העלילה, אולם מאידך יפה כוחו של המחבר בארכיטקטוניקה הכללית של חיבורו ובהיקף העניינים הנוגעים במישרין ובעקיפין לסביבה בה פועלות הנפשות ומתרחשים המאורעות. יש נפח למצעו הרעיוני והעובדתי של הרומן או הסיפור ולמשמעותו הפנימית. (בריינין, ראובן: שם: 134).

כל יצירה מיצירותיו של ואלנרוד, אם כי לכאורה הריהו מוגבלה לנושא מיוחד, הנהו הרומן "בין חומות ניו-יורק" מתייחס למצבי היהודים שחיו באמריקה, וביחוד אלה המהגרים הצעירים, ששאפו לחיים. הנה באמת פרשת-היסטוריה מקיפה מעובדת בלבוש ספרותי ומוארת באספקלרית אמנותית. שם הרומן אינו ממצא את תוכנו. (אבנרי, שרגא: שם: 56).

האיפוק והריסון באים לידי ביטוי בכך שואלנרוד מעצב אך ורק מצבים ודמויות שהם בגדר האפשר מבחינה ריאלי-מציאותית. הסיטואציות שבתוכן מצויות הדמויות לקוחות מן ההווייה עצמה, ואלנרוד אינו מגביה או מנמיך את הדמויות והמצבים, ממש כשם שאין הוא משנה או מעוות את הפרופורציות שלהם. האיזון בא לידי ביטוי בכך שואלנרוד מחלק את שימת הלב במידה שווה בין פנימו של אדם (מחשבות, רגשות, תחושות. לבין מעשיו ומחדליו, ושני אלה שלובים זה בזה, ומשפיעים זה על זה אהדדי. (קבקוב, יעקב: שם: 46).

"וכל שמרקד מרתית והולך, ואבא מנעים בקולו כנגדי מעל-גבי הגמרא הפתוחה-קולו היה ערב, טופח בידיו ומכריז וקורא: -הופ ! נוי, הופ ! ואף-על-פי-כן הופ ! אף-על-פי-כן ואף על-פי-כן הופ ! דוקא !". (ואלנרוד: שם: 77).

צמידות המורה זו לפואטיקה של המסתבר מלווה אצל ואלנרוד ברגישות ובאנינות, וברוב המקרים הסביבתיים והחברתיים, העיסוק באנשים המבקשים לשנות את מעמדם, השפעת ההקשר החברתי על הפרט, חיי הכרך השוחקים וכו'. (קבקוב, יעקב: שם: 47).

ואלנרוד אמנם נוטל את כל אלה, אך בו בזמן דוחה את דרכי העיצוב ואת המסקנות הקיצוניות של הנאטורליזם כמו גם את הביקורת הבוטה של הריאליזם האמריקני. ואלנרוד מעצב את מצבם הקשה של אנשים בתוך ההווייה: אנשים אפשריים ומצבים אפשריים. וברוב המקרים: אנשים מוכרים ומצבים מוכרים וזאת בתוך הווייה מוכרת ומוגדרת. כל אלה מעוצבים ביצירותיו ללא מבנה על אידאי או אידיאולוגי כלשהו, וללא מגמות של

ביקורת או קילוס. פואטיקה מגובשת זו מטביעה את חותמה על כל מישורי יצירתו: על דרכי העיצוב, על התימאטיקה ועל הסגנון. (בריינין, ראובן: שם: 134-135).

"זהו ! זה הכל אחת לאחת. ברור, לא המשך, אלא קרע, ההיפך ממה שהיה, התחלה מחדש. פרט קטן, בלתי חשוב, לא היה כדאי כל כך להאריך בו, אבל הוא בא ללמד על הרבה". (ואלנרוד: שם: 78).

דרכי העיצוב של הסיפורים בכלל, וביחוד הרומנים של ואלנרוד מממשים הלכה למעשה את עקרונות היסוד בפואטיקה שלו. הריאליזם המוקפד בא לידי ביטוי, למשל, בעובדה שהמתחים הבסיסיים שבסיפורים (כגון המתח בין שני דורות) ברוב המקרים אינם נפתרים בסופי הסיפורים. כריאליסטן מובהק, הרי בעיניו פתרון נחרץ כלשהו של בעיה או קונפליקט יש בו מלאכותיות, שכן אין הוא משקף את המציאות. בכך דומה ואלנרוד לי.ד. ברקוביץ. אין לבעיות פתרון מוחלט ומוגדר, ובסופו של דבר שרויה הדמות באותה סיטואציה שבה התחיל הסיפור. (קבקוב, יעקב: 47).

איפקו וריסונו של ואלנרוד מתממשים, למשל, בכך שגם אם דמות כלשהי בסיפורים מתדרדרת, הרי על-פי-רוב אין זו התדרדרות פיזית שבאה לידי ביטוי במעשים קיצוניים אלא התדרדרות נפשית-פנימית- וגם זו תחומה ונשלמת על-ידי הדמות. משמע, ואלנרוד אינו מעצב עלילה שיש בה אלמנטים דרמאטיים וקיצוניים, ותחת זאת הוא מפנה את הסערות אל פנים נפשה של הדמות. איזונו של ואלנרוד מתבטא במגמתו לא להטות את הכף בשרירותיות לכיוון זה או אחר. כך, למשל, לעומת דמויות מתדרדרות ישנן אלו שאינן כן: לעומת הדמויות הבלתי-מסתגלות ישנן תמיד דמויות-נגד שמתאקלמות ללא קושי בעולם החדש. (בן-עזרא, עקיבא: שם: 66-67).

"טעות פטלית אחת הטתה אותה מדרך התפתחותה הנכון. לפי המקובל והמוסכם עומד החופש הלאומי על שלשה דברים: עצמאות תרבותית, עצמאות כלכלית ועצמאות מדינית. אבל האמנם מהוים הדברים האלה חוט משולש אחד, שלא ינתק לעולם, בכל אופן ובכל מקום כאשר חופשים הרבים". (ואלנרוד: שם: 78).

לאיזון זה יש חשיבות עליונה בהתייחסות של ואלנרוד למערכת היחסים ולמתח שבין הדמויות לבין ההקשר הסביבתי-והנסיבתי שבו הן מצויות. דרכי העיצוב חותרים לקישורו של הפרט אל ההווייה שבסביבו, ואפילו שמות הסיפורים והקבצים מעידים על כך. אך בתוך כך דומה כי ואלנרוד מתלבט בין גישה נאטורליסטית. הגורמת שהנסיבות מכריעות את האדם, לבין גישה ריאליסטית המדגישה את אישיותו ואופיו של האדם ככוח-נגד לנסיבות. (דייוויס, משה: שם: 142).

ואלנרוד, המעצב כאמור את הדמות על רקע ההווייה ובתוכה, מפשר בין השתיים ולפיכך מצויות בסיפוריו עלילות פאתטיות או פאתטיות-טראגיות, וכן עלילות שבהן נחשף אופיה של הדמות בכוח-נגד לנסיבות הקשות הנובעות מההגירה ומהשלכותיה.

לבסוף צריך לציין: מגמתו של ואלנרוד היא לעסוק בבעיות שנראות לו חשובות ומרכזיות בהוויית חייו של המהגר היהודי. רצונו של ואלנרוד להדגיש בעיות אלה ניכר בדרכי העיצוב של הסיפורים. אמצעי בולט להדגשה הוא למשל קישורה של העלילה הסיפורית אל ההווייה וההקשר הכלליים. מהעיסוק בבעיות קשות ומרכזיות נגזרים גם בחירת הרונפליקטים הבסיסיים שמשמשים לסיפורים כתשתית ושעליהם נבנים המתחים העלילתיים. מצד אחר, העובדה שכל דרכי העיצוב חותרים להדגשת והבלטת הדמות המרכזית קשורה אף היא למגמה להדגיש את העיסוק בעניינים המרכזיים ולא בזוטות.

מן הבחינה התימאטית משתייך הרומאן "בין חומות ניו-יורק" לחטיבת היצירות העוסקת בדמותו, בבעיותיו ובעולמו של המהגר המבוגר באמריקה. ייחודו של הרומן הזה לעומת שאר יצירותיו של ואלנרוד טמון בקומפוזיציה שלו, המשלבת את עלילתו הראשית של הרומן במערכת של עלילות-משנה ויוצרת ביניהם קשרים קורלאטיביים.

כתוצאה מכל אלה נפרשת ברומנו של ואלנרוד "בין חומות ניו-יורק" ריעה רחבה יותר של ההווייה היהודית-האמריקנית, ותחום-הקיום האנושי, הרוחני וההיסטורי של הדמויות רחב יותר. מאידך גיסא, לצד כל אלה מצויים ברומן זה גם דרכי-עיצוב שהם טיפוסים ליצירותיו של ואלנרוד. גם כאן, כבשאר יצירותיו, מאופיינת הדמות הראשית אפיון סוציו-פסיכולוגי. יתר על כן, ברומן זה מציג ואלנרוד מצב מובהק של שוויון-כוחות בין השניים. הדמות איננה מצליחה אך גם איננה נכשלת. וזו עדות ברורה לאיזון הריאליסטי שביצירת ואלנרוד.

המסקנות:

1. ראובן ואלנרוד נולד ב- 2 בפברואר 1899 ברוסיה הלבנה. הוא קיבל חינוכו על ידי מורים יהודים מסורתיים. ב-1920 הגרואלנרוד לפלסטין. ואחר שנה עזב אותה, והגר לצרפת וב-1923 הגיע לארצות הברית, וחי שם עד מותו. המשיך ואלנרוד את לימודיו באוניברסיטת ניו-יורק ואחר כך למד באוניברסיטת קולומביה, והתמקד הוא בספרות העברית. הוא נפטר בביתו בארצות הברית ב-1966.

2. מערכת זיקתו אל הרומן "בין חומות ניו-יורק" מורכבת והיא נגזרת מהעובדה שלואלנרוד היתה זיקה הן לספרות העברית שנכתבה בארץ-ישראל, ספרות שאליה היה קשור מבחינה רוחנית, תרבותית ולאומית, והן אל הספרות העברית שנכתבה באמריקה.

3. ואלנרוד נותן ביטוי עז לעירותו של הסופר העברי לסביבה האמריקאית, ברומאנים ובסיפורים. הוא מתאר חיי יהודים מכל הסוגים.

4. אחת מבעיותיו של המהגר היהודי הצעיר בסיפוריו של ואלנרוד היא חוסר יכולתו להיות חלק אינטגרלי מהעולם האמריקני.
5. כל התכונות של המהגר הצעיר באות לידי ביטוי מובהק ברומן "בין חומות ניו-יורק", רומאן שבו מנסה ואלנרוד להעמיד דמות טיפוסית וייצוגית של מהגר יהודי באמריקה.
6. גיבורו של הרומן הזה כבר אינו תלוש. הוא שוהה באמריקה פרק-זמן ניכר ביותר, הוא התבסס מבחינה כללית, ובמרוצת הזמן הסתגל לארץ ולהוויית החיים שבה. אשר על כן הבעיות הטורדות את מנוחתם אינן בעיות של התאקלמות.
7. ניכר כי ואלנרוד כותב רק על מה שידוע לו ואין הוא מנסה לחדור למיגזרי-מציאות שאינם מוכרים לו או שהם זרים לו ברוחם. הצגת המציאות כמות שהיא היא אבן-יסוד בתימאטיקה זו כמו גם המגמה לעסוק בדברים שנראים למחבר מהותיים ועקרוניים במצבו הכללי ובעולמו הפרטי של המהגר.
8. ואלנרוד מספר ביצירותיו על המהגר שהגיע לאמריקה בשנות העשרים, בשלהי תקופת ההגירה הגדולה, משמע הוא מספר על תקופה מאוחרת יחסית במציאות היהודית-האמריקנית.
9. ואלנרוד מעצב אך ורק מצבים ודמויות שהם בגדר האפשר מבחינה ריאלית-מציאותית.
10. "בין חומות ניו-יורק", זוהי יצירתו של ואלנרוד מבחינתה הסוציולוגית. היסוד העיקרי ביצירה זו היא הפער שבין הדורות, בין אבות לבנים. מלחמת אבות ובנים, היא חזיון רגיל בחיים ושכיח בסיפורת. בעצם עומדת הסיפורת על בסיס המלחמה, מלחמת האדם על נפשו ועם נפשו, מלחמתו עם החברה ועם הסביבה.
11. ואלנרוד ב"בין חומות ניו-יורק", הוא מתאר את המהגר היהודי שבא לאמריקה ואת השינויים שחלו בו במשך שניים שלושה דורות, פשיטת צורה ולבישת צורה, הינתקות ממסורת העיירה והצטרפות למסורת הכרך, נשילת הערכים הישנים והמרתם בערכים חדשים, ולא ערכים הראיים לשמם, אלא הרגלים חיצוניים.
12. ואלנרוד, הביא יסודות מקוריים לתוך הספרות העברית בעת החדשה. בתוכנו המהותי של יצירותיו בנויות הן על מאורעות מן המציאות וסביב מן המציאות, הם רומאנים וסיפורים היסטוריים-ביאוגרפיים.
13. הרומן "בין חומות ניו-יורק" עשוי ובנוי כתבניתו של סיפור דמיוני-אמנותי, אבל יתרונו על זה האחרון שלנגד הקורא עוברים אישים, שאמנם היו ופעלו, ואירועים, שאירעו.

Abstract**The Realities of The Jewish Community in America of Reuben Wallenrod Literary Works "Ben the New York Walls" is A Model Novel****By Baydaa Abbas Ali**

Reuben Wallenrod is a Russian Jewish writer who was born in 1899. He attended a traditional school before leaving Palestine during the third wave of immigration a year later. From France, he moved to the United States, where he lived until his death in 1966.

Although Wallenrod engages in a wide range of activities, we have concentrated our study on his moral writing, which sets him apart from other authors of his day. His production of short stories and novels has served as an example of his moral activities.

The book *Between the New York Walls* was selected to serve as the cornerstone of our investigation. In his novel, Wallenrod explored the experiences of Jewish immigrants in the United States, their relationships with one another, their suffering, and their issues in that place, which are considered odd to their nature, customs, and ways of life. At the height of his creative talent.

Wallenrod published a novel in 1952 that focused on the lives of immigrant Jews, particularly the young ones, titled "Between the Walls of New York." In actuality, it was a literary movement written in Palestine, and Wallenrod believed that he belonged there in a patriotic, cultural, and spiritual sense.

His book addresses a number of issues, including young immigrants' difficulties assimilating into their new communities as a result of their disparate cultural backgrounds.

He attempted to describe the experience of a young guy who left Russia, bearing both his personal and his community's pain, and suddenly finding himself in a new and different culture. He concentrated on the distance that results from parents and children attempting to change their reality and deal with it in his book, *Between New York Walls*.

Keywords: Wallenrod, *Between New York Walls*, The reality of the Jews.

המקורות:

1. אבנרי, שרגא. הסיפור העברית בנכר. דביר (תל-אביב 1958).
2. אובסי, י. היש עתיד לעברית באמריקה. מוסד ביאליק (ירושלים 1952).
3. בן-אור, אהרון. תולדות הספרות העברית בדורנו. יזרעאל (תל-אביב 1954).
4. בן-עזרא, עקיבא. סופרים יהודים באמריקה. הדואר (תל-אביב 1947).

5. בריינין, ראובן. הספרות העברית בארצות הברית. שוקן (תל-אביב 1911).
6. דייוויס, משה. פרשה בתולדות העברית באמריקה. הדואר (תל-אביב 1947).
7. ואלנרוך, ראובן. בין חומות ניו-יורק. מוסד ביאליק (ירושלים 1952).
8. חלו, ג'אסם, חוסין, ח'אלד. הסיפור העברי באמריקה ברבע השני של המאה ה-20 הסופר שמעון הלקין כדוגמה. אוניברסיטת בגדאד, המגזין לפקולטת השפות. הגליון 34. (בגדאד 2016).
9. מיקלישנסקי, י. ק. תולדות הספרות העברית באמריקה. עוגן (ניו-יורק 1967).
10. פרייל, גבריאל. על עתידות הספרות העברית באמריקה. הדואר (תל-אביב 1958).
11. קיבוקוב, יעקב. חלוצי הספרות העברית באמריקה. יבנה (תל-אביב 1966).
12. ----- . מגוון: מחקרים בספרות העברית ובגילוייה האמריקניים. מכון הברמן למחקרי ספרות (תל-אביב 1988).
13. תורכי, ג'ומעה. תיאוריית העיוות והחיסול בספרות העברית הציונית החדשה. אוניברסיטת בגדאד, המגזין לפקולטת השפות. הגליון 41 (בגדאד 2021).
14. <https://benyehuda.org/author/>
15. <https://library.osu.edu/hebrew-lexicon>.